

Actieplan Samenlevingsgericht werken in Enschede 2022-2025

Een impuls voor samenlevingsgericht werken door participatie

Opdrachtgever:

Bestuurlijk: Wethouder Niels van den Berg, Portefeuillehouder Participatie en Organisatie

Ambtelijk: Algemeen directeur Kees Meijer, Portefeuillehouder Enschede Ontwikkelt

Opdrachtnemer:

Namens het Kernteamparticipatie

Hans Koning ter Heege, Stadsdeelmanager

Opgesteld door:

Kernteam participatie

- Alfons de Vries
- Jan Arie Bijl
- Hans Koning ter Heege
- Tanja Rijsman

Datum: Enschede, 21 september 2021

Actieplan Samenlevingsgericht werken in Enschede 2022-2025

Een impuls voor samenlevingsgericht werken door participatie

1. Inleiding

Terugblik

De afgelopen maanden hebben we gezamenlijk gewerkt aan het opstellen van een actieplan waarin we Samenlevingsgericht werken een impuls willen geven door meer regie en focus op participatie. Een belangrijk uitgangspunt was dat we middelen en capaciteit willen organiseren om daarmee de impuls organisatie breed te realiseren. Die middelen zijn inmiddels voor twee jaar (2022 en 2023) beschikbaar gesteld via de Zomernota. Het plan is voor het kernteam Participatie de opdracht voor de komende vier jaar. In het actieplan staat het resultaat van de inzichten die we hebben verkregen door gesprekken, gezamenlijke sessies, verkenning en ervaring.

Samenlevingsgericht werken een impuls voor de hele organisatie

In Enschede kennen we een lange traditie van samenlevingsgericht werken. Het samen met inwoners de stad maken werd in eerste instantie vooral door de stadsdelen opgepakt en kreeg vorm in stadsdeelgewijs werken. Inmiddels zijn we zo ver dat we een groot netwerk in de wijken van de dorpen en de stad hebben opgebouwd. Tegelijkertijd willen we dat samenlevingsgericht werken niet alleen van de stadsdelen is. Het vraagstuk: hoe verhouden we ons tot de inwoner van de stad raakt iedereen die bij de gemeente Enschede werkt. De impuls die we voor ogen hebben met dit actieplan gaat dan ook verder dan de stadsdelen. Het is een impuls die de hele organisatie raakt en sluit aan bij het gedachtegoed van Enschede Ontwikkelt.

Enschede Ontwikkelt

Om invulling te geven aan de veranderende rol van de gemeente (meer regisserend, faciliterend en stimulerend en niet meer voorschrijvend en bepalend) moeten we een ander gedragsrepertoire ontwikkelen en stimuleren. Een gedragsrepertoire dat recht doet aan: participatie van inwoners en in partnerschap werken aan de opgaves van de gemeente. Dit vanuit onze overtuiging dat er alleen samen met inwoners, ondernemers en instellingen meer kan worden gerealiseerd.

Aanpak: praktisch, concreet, resultaatgericht

Wat uit de verkennende gesprekken en sessies vooral naar voren kwam, is dat er behoefte is aan 'doen' en 'praktisch handelen'. Niet het wiel opnieuw uitvinden, maar beginnen met wat er al is. De basis op orde brengen en van daaruit verfijnen. Daar zet het plan op in. Het sluit aan bij al lopende speerpunten en acties.

2. Ambitie

Samen werken en samenwerken aan en met de stad, dat maakt Enschede een prettige plek. Gedeeld eigenaarschap met mensen en partijen die in Enschede wonen en werken is daarom erg belangrijk. We willen de betrokkenheid van inwoners bij maatschappelijke vraagstukken vergroten en daarbij zijn we zoekend naar het vorm geven van het samenspel tussen inwoner en gemeente. Uitdaging is dat gemeente en inwoners leren om elkaar meer te waarderen en proberen op elkaar aan te sluiten. De afgelopen maanden hebben we gekeken naar de wensen van inwoners, ondernemers, raadsleden en ambtenaren. Daaruit blijkt dat er behoefte is aan een gerichte duidelijk aanpak die vooral hands-on en praktisch is; doen is de nieuwe manier van denken.

Waarom

De samenleving verandert snel. Daarmee verandert ook de relatie tussen gemeente en inwoners. Inwoners willen meer directe invloed en serieus genomen worden. Door inwoners bij vraagstukken in de stad te betrekken brengen we energie in de stad. Inwoners zijn en voelen zich meer betrokken. Er ontstaat meer vertrouwen over en weer. Gemeente en inwoner komen dichterbij elkaar.

Hoe

Doen is het nieuwe denken

- Alles is er al. We bedenken niets nieuws. We maken behapbare stappen vooruit met wat er al is.

Experimenteren, leren én toepassen

- We gaan verschillende vormen van participatie uitproberen met daarbij meer nadruk op leren en evalueren.

Iedereen kan meedoen

- We maken participatie toegankelijker, zodat meer mensen mee kunnen doen.

Kracht van de stad benutten

- We vergroten betrokkenheid en maken gebruik van de (veer) kracht van de stad.

Wat

Het actieplan is een veranderopgave. De focus ligt op het organiseren van de basis op orde. Daarna is er ruimte voor experimenteren, leren en verfijnen. Het einddoel blijft: de afstand tussen inwoners en gemeente verkleinen.

Het actieplan heeft een doorlooptijd van 4 jaar. Per jaar maken we de balans op en kijken wat er nodig is om de kwaliteit van participatie te verhogen. Daarbij zetten we in op 4 speerpunten. De speerpunten staan op hoofdlijnen in dit plan beschreven. Voor ieder speerpunt wordt een kort projectvoorstel gemaakt.

De vier speerpunten zijn:

1. Inwonersvertegenwoordiging uitbreiden
2. Participatieteam organiseren
3. Middelen voor online en offline participatie ontwikkelen
4. Leercyclus inrichten

Resultaat

Met het actieplan willen we de kwaliteit van participatie verhogen. Daarmee dragen we bij aan:

- De afstand tussen inwoners en gemeente verkleinen en het onderlinge vertrouwen vergroten.
- Dat voor inwoners duidelijk is hoe ze hun invloed kunnen vergroten.
- Een stad zijn waar inwoners en gemeente elkaar veel beter weten te vinden. Wat de leefbaarheid en energie van de stad ten goede komt.
- Dat participatie en 'de inwoner voorop' ingebakken is in het DNA van de gemeente Enschede en vanzelfsprekend onderdeel uitmaakt van ons handelen.

3. Speerpunten

3.1 Inwonersvertegenwoordiging uitbreiden

Naast wijk- en dorpsraden ook andere vormen van vertegenwoordiging

In Enschede bestaan wijk- en dorpsraden. Het zijn georganiseerde netwerken waar je gevraagd en ongevraagd advies van nodig hebt en krijgt. Er zijn ook een aantal wijken waar geen wijkraad of vertegenwoordiging is. Naast wijk- en dorpsraden willen we toewerken naar meerdere ingangen om mee te doen. Bijvoorbeeld op thema of via een buurtnetwerk.

Actie:

We gaan onderzoeken hoe we de inbreng van inwoners kunnen verbreden.

Resultaat:

In 2022 geven we een advies hoe we invulling kunnen geven aan het uitbreiden van inwonersvertegenwoordiging. Vanaf 2023 uitvoering geven aan het advies. In 2025 hebben we naast wijk- en dorpsraden ook nieuwe vormen van vertegenwoordiging geborgd.

Verordening wijkbudgetten en regeling wijkorganen herijken

Op dit moment hebben we voor wijkorganen en wijkbudgetten regelingen. Beide regelingen zijn toe aan een herziening. De herziening van de regeling wijkbudgetten stond gepland in 2021. Dit schuift door. We willen eerst meer inzicht in nieuwe vormen van vertegenwoordiging en daarna de verordening wijkbudgetten en regeling wijkorganen aanpassen.

Actie:

In 2023 herijken we de verordening wijkbudgetten en de regeling wijkorganen. Dat doen we op basis van de uitkomst van de gesprekken met inwonersvertegenwoordigers en de inzichten die er zijn over het verbreden van de huidige vormen van vertegenwoordiging.

Resultaat:

In 2023 hebben we een herziene verordening wijkbudgetten en regeling wijkorganen.

Kracht van de stad: een impuls voor zelfsturende participatie

Bij zelfsturende participatie nemen bewoners zelf het heft in handen om hun leefomgeving te verbeteren. Hier willen we een impuls aan geven. We willen meer inzetten op het pro-actief aanboren en versterken van de energie in de stad. In de coronaperiode is gezocht naar nieuwe manieren om initiatieven in de stad te ondersteunen. Onder de vlag van 'Kracht van de stad en Octopus' hebben we gezien dat samen stad maken, onderling verbinden, kennis delen en leren van elkaar winst oplevert. Die energie willen we vasthouden en uitbreiden. We doen dat in afstemming met al lopende ontwikkelingen zoals Jijmaaktdebuurt en Fonds wederopbloei.

Actie:

In 2022 werken we het concept 'Kracht van de stad' verder uit en komen met een voorstel voor een aanpak voor het aanjagen en begeleiden van initiatieven en ideeën uit de stad. Vanaf 2023 geven we uitvoering aan het voorstel en experimenteren we. In 2025 borgen we het concept als vernieuwende werkwijze voor zelfsturende participatie.

Resultaat

In 2022 ligt er een voorstel voor het concept 'Kracht van de stad'. In 2023 en 2024 geven we uitvoering aan het voorstel. In 2025 borgen we het concept als vernieuwende werkwijze voor zelfsturende participatie.

3.2 Participatieteam organiseren

Doekracht via een participatie-team

Doen is het nieuwe denken. Dat geldt ook voor participatietrajecten. Vaak is het maatwerk. Wil je een traject doorlopen dan kost dat tijd en capaciteit. Die huren we nu vaak in. Daarmee gaat de kennis en ervaring die we tijdens zo'n traject opdoen vaak verloren of blijft beperkt tot een klein groepje deelnemers. Daarom willen we een participatie-team starten. We beginnen klein. Met twee of drie collega's die expert zijn (of worden) in participatie. Het zijn denkers én doeners. Dit team begeleidt hands-on. Ze kunnen de intake en verkenning doen van participatievraagstukken. Ze adviseren over de aanpak. Ze faciliteren bij de uitvoering van de aanpak en de inzet van middelen en werkvormen. Ook evalueren ze hoe het traject is gegaan. Wat ze niet doen is het traject overnemen of de contacten met inwoners onderhouden. Die verantwoordelijkheid ligt bij de opdrachtgever.

Actie:

Opzetten participatieteam van twee tot drie personen.

Resultaat:

In 2022 willen we een team van twee tot drie personen paraat hebben waar je terecht kunt voor participatievraagstukken. In 2023 en 2024 ondersteunt en faciliteert het team bij participatievraagstukken. In 2025 is een participatieteam structureel geborgd dat beschikbaar is voor participatievraagstukken.

Een vaste werkwijze voor participatie

Als we terug kijken naar onze ervaringen met participatie dan zien we dat het helpt om te werken met een vaste werkwijze. Eerst het vraagstuk inzichtelijk maken en daarna de overstap maken naar doelgroepen en middelen. Die manier van werken willen we als vaste werkwijze in de organisatie uitrollen. We maken daarbij gebruik van de methodiek: 'Relevant gesprek' van SIR©. De methode maakt per fase inzichtelijk wat de participatiebehoefte in een project is en op welke manier doelgroepen kunnen meedoen. Op basis van de werkwijze relevant gesprek willen we een handreiking maken. In de handreiking staan de stappen die je doorloopt bij het participatieproces. Het zorgt voor heldere terugkoppeling naar de deelnemers en verwachttingsmanagement over kaders aan de voorkant. Participatie wordt daarmee transparanter. Inwoners, ambtenaren, college en de gemeenteraad krijgen hierdoor meer inzicht in participatiemogelijkheden en de niveaus van participatie.

Actie:

Vanaf 2022 starten we met het opleiden met de methode Relevant Gesprek en passen we waar dat kan de methode toe. De komende jaren rollen we de methode organisatie breed verder uit als vaste werkwijze bij participatie met daarbij een handreiking.

Resultaat:

In 2022 en 2023 rollen we het opleidingstraject voor Relevant gesprek uit onder de belangrijkste doelgroepen. In 2022 wordt een start gemaakt met het toepassen van Relevant gesprek. In 2023 en 2024 borgen we de methode en handreiking, zodat vanaf 2025 bij participatietrajecten altijd gebruik wordt gemaakt van een vaste werkwijze.

3.3. Middelen voor online en offline participatie ontwikkelen

Online participatie en Consul

Corona heeft ons duidelijk gemaakt dat we, naast elkaar in het echt ontmoeten, ook behoefte hebben aan digitale ontmoeting. Enschede werkt samen met de Provincie Groningen en de Provincie Overijssel aan het implementeren van Consul. Een online tool die in verschillende gemeenten wordt ingezet om inwoners te raadplegen of mee te laten beslissen of waarmee inwoners zelf initiatieven kunnen pitchen. De tool is inmiddels voor de gemeente Enschede beschikbaar. Het participatieteam gaat ondersteunen bij het gebruik van Consul.

Actie:

Vanaf 2022 brengen we Consul onder de aandacht en zetten Consul in bij participatietrajecten als digitaal platform.

Resultaat:

Eind 2022 is consul bekend als online tool voor participatie en wordt regelmatig gebruikt bij participatietrajecten. Vanaf 2024 is Consul geborgd als online platform voor participatie en is structureel capaciteit beschikbaar voor begeleiding van inzet van Consul bij participatietrajecten.

Vernieuwende werkmethoden organiseren

We willen een slag maken in de werkvormen die we toepassen bij participatietrajecten. We willen toewerken naar meer vernieuwende manieren van in gesprek zijn met elkaar. Zowel online als offline valt er nog veel te winnen. Participatiebijeenkomsten zijn vaak weinig inspirerend en deelnemers raken vermoeid van de traditionele inloopavond met inspraak of de zoveelste zoomsessie. Er is behoefte aan moderne en creatieve vormen van meedoen. Denk aan een online ateliers, design sessies, debatavonden, online peilingen of een burgerberaad. We verkennen welke methoden bij Enschede passen en maken deze onderdeel van de vaste werkwijze.

Actie:

In 2022, 2023 en 2024 brengen we in kaart welke methoden we kunnen toepassen en draaien we pilots met nieuwe werkwijzen. In 2024 en 2025 borgen we een uitgebreider aanbod van werkmethoden voor participatietrajecten die we technisch en organisatorisch kunnen faciliteren.

Resultaat:

In 2025 hebben we een toolbox met vernieuwende werkmethoden voor participatie.

3.4 Leercyclus inrichten

Leren van participatie trajecten

We hebben als organisatie al veel ervaring opgedaan met participatie met de samenleving. Denk aan Roombeek, de vuurwerkdialoog, het AZC en vele andere processen en projecten. Af en toe evalueren we en leveren we een rapport op met bevindingen en aanbevelingen. Als het gaat om het toepassen van de opgedane kennis en het delen van deze kennis is er ruimte voor verbetering. Door het leren meer vorm te geven en het geleerde beter te koppelen aan ons dagelijkse doen worden onze participatieprocessen slimmer en effectiever.

Actie:

In 2022 tot en met 2024 richten we een georganiseerde leercyclus in. We kijken voortdurend hoe we onze participatietrajecten kunnen verbeteren. Waar het kan optimaliseren we bestaande werkwijzen of passen we nieuwe methodes toe. Hierbij kan worden gedacht aan een methode voor het evalueren van participatietrajecten, vormgeven van intervisie, leertafels en opleidingen.

Resultaat:

In 2025 hebben we een georganiseerde leercyclus en zijn we gestart met de borging hiervan.

4. Afbakening

Raakvlakken met lopende projecten in de organisatie

Participatie is een onderwerp dat op veel plekken in de organisatie actueel is. Het actieplan heeft een duidelijke reikwijdte. Het is van belang om af te stemmen en de ontwikkelingen van andere projecten te volgen. Het wordt de uitdaging om daar waar dat kan synergie te behalen en tegelijkertijd regie te houden op het realiseren van de resultaten uit het actieplan. Dat kan door elkaar in een netwerksamenstelling te treffen.

Het overzicht geeft de belangrijkste projecten weer waar het actieplan raakvlakken mee heeft.

Participatie in Enschede

5. Financiering

Het actieplan is een veranderopgave die tijd kost. Insteek is dat de focus eerst ligt op het organiseren van de basis op orde. Daarna is er ruimte voor experimenteren, leren en verfijnen. Het einddoel blijft: de afstand tussen inwoners en gemeente verkleinen.

We hebben voor twee jaar budget gereserveerd in de zomernota om het project uit te voeren. In 2022 €250.000 en in 2023 €250.000. Eind 2023 is er een nieuw moment om te bepalen hoeveel middelen er vanaf 2024 nodig zijn.

6. Verantwoording en Planning

Verantwoording

Ieder half jaar is er een gesprek met bestuurlijk en ambtelijk opdrachtgever: wethouder participatie en Organisatie en algemeen directeur/gemeentesecretaris.

Planning

SPEERPUNT	RESULTAAT 2022	RESULTAAT 2023	RESULTAAT 2024	RESULTAAT 2025
<i>Inwonersvertegenwoordiging uitbreiden</i>				
Naast wijk- en dorpsraden ook andere vormen van vertegenwoordiging	In 2022 geven we een advies hoe we invulling kunnen geven aan het uitbreiden van inwonersvertegenwoordiging.	Uitvoering geven aan het advies.	Uitvoering geven aan het advies.	In 2025 hebben we naast wijk- en dorpsraden ook nieuwe vormen van vertegenwoordiging geborgd.
Verordening wijkbudgetten en regeling wijkorganen herijken		In 2023 een herziene verordening wijkbudgetten en regeling wijkorganen.		
Kracht van de stad: een impuls voor zelfsturende participatie	In 2022 ligt er een voorstel voor het concept 'Kracht van de stad'.	Uitvoering geven aan het voorstel.	Uitvoering geven aan het voorstel.	In 2025 borgen we het concept als vernieuwende werkwijze voor zelfsturende participatie.
<i>Participatieteam organiseren</i>				
Doekracht via een participatieteam	In 2022 hebben we een team van twee tot drie personen paraat waar je terecht kunt voor participatievraagstukken.	Team ondersteunt en faciliteert bij participatievraagstukken.	Team ondersteunt en faciliteert bij participatievraagstukken.	In 2025 is een participatieteam structureel geborgd dat beschikbaar is voor participatievraagstukken.
Een vaste werkwijze voor participatie	Uitrol opleidingstraject Relevant Gesprek. Toepassen methode Relevant gesprek. Handreiking Relevant Gesprek.	Uitrol opleidingstraject Relevant Gesprek. Borgen methode relevant Gesprek	Borgen methode relevant Gesprek.	In participatietrajecten wordt altijd gebruik gemaakt van een vaste werkwijze volgens Relevant Gesprek.

<i>Middelen voor online en offline participatie ontwikkelen</i>				
Online participatie en Consul	Eind 2022 is consul bekend als online tool voor participatie en wordt regelmatig gebruikt bij participatietrajecten.		Vanaf 2024 is Consul geborgd als online tool voor participatie en is structureel capaciteit beschikbaar voor begeleiding van inzet van Consul bij participatietrajecten.	
Vernieuwende werkmethoden organiseren	In kaart brengen welke methoden we kunnen toepassen. Pilots draaien met vernieuwende methoden.	In kaart brengen welke methoden we kunnen toepassen. Pilots draaien met vernieuwende methoden.	Borgen van aanbod van werkmethoden voor participatietrajecten die we technisch en organisatorisch kunnen faciliteren.	In 2025 hebben we een toolbox met vernieuwende werkmethoden voor participatie.
<i>Leercyclus inrichten</i>				
Leren van participatie trajecten	Inrichten van een georganiseerde leercyclus voor participatie.	Inrichten van een georganiseerde leercyclus voor participatie.	Inrichten van een georganiseerde leercyclus voor participatie.	In 2025 hebben we een georganiseerde leercyclus en zijn we gestart met de borging hiervan.